

**UNELE CONSIDERAȚII PRIVIND ROLUL ISTORIC
AL AȘEZĂMINTELOR MĂNĂSTIREȘTI DIN OLTENIA
ÎN OPERA LUI ION DONAT.
STUDIU DE CAZ: CREȚEȘTI (JUDEȚUL DOLJ)**

CONSTANȚIU DINULESCU *

Abstract: In this article we presented an aspect of the historiographical concerns belonging to the historian Ion Donat, namely that of detailing the information regarding a place of worship located on the northwestern edge of the city of Craiova, near Jiu. At the same time, in this context, we presented the battle of Crețești-Dolj in 1602, with its implications and meanings for how to obtain the princely seat of Wallachia, as in the whirlwind of events after the assassination of Michael the Brave, Oltenia was a region involved in the election of the future leader of the medieval Wallachian state.

Key words: ecclesiastical settlement, founders, spirituality, the battle of Crețești, historiographical value.

Prin preocupările sale multiple, istoricul Ion Donat își înscrie merituos numele în istoriografia românească, prin cercetarea unor problematici complexe ce au inclus între altele marele domeniu boieresc, dar și mănăstiresc și domnesc, trecutul etnic și social din perspectiva toponimiei, satul românesc și răspândirea sa teritorială.

Considerat, pe bună dreptate, de către academicianul Șerban Papacostea, ca fiind „*istoric prin vocația sa fundamentală*”, Ion Donat, „*spirit lucid și cercetător pasionat, el a îmbinat în chip fericit competențe multiple care și-au pus pecetea asupra scrierilor sale*”¹.

Într-o lucrare de sine stătătoare, dedicată exclusiv așezămintelor – mănăstiri și schituri ale Olteniei, Ion Donat analizează cu acribia care l-a caracterizat, un număr impresionant de construcții ecleziastice, pe care nu se limitează doar să le descrie istoric și arhitectonic, ci le și integrează unui spațiu mai larg de înțelegere a rostului acestora precum și a evoluției lor.

* Conf. univ. dr., Universitatea din Craiova, Facultatea de Științe Sociale, e-mail: cc_dinulescu@yahoo.com.

¹ Ion Donat, *Domeniul domnesc în Țara Românească (secolele XIV–XVI)*, ediție îngrijită de Gheorghe Lazăr, București, Editura Enciclopedică, 1996, p. V.

Autorul subliniază, încă de la începuturi că „*prin rostul istoric al așezămintelor sale mănăstirești, Oltenia a fost pentru viața religioasă a poporului nostru, unul dintre cele mai resemnate colțuri de țară*”². Mai mult decât atât, autorul susține că din Tismana lui Nicodim au plecat ucenici școliți în canoanele Athosului ca să întemeieze locașuri/chinovii noi de cult în Țara Hațegului, la Prislop și chiar mai departe „*până-n munții Neamțului*”³.

Relevând numărul însemnat al mănăstirilor oltene, Ion Donat apreciază că: „*în afară poate de unele regiuni din preajma Bucureștilor sau din Nordul Moldovei, nici un alt ținut românesc nu este mai bogat un asemenea fundațiuni*”⁴.

Autorul identifică și explică în context unele cauze ce au determinat construirea acestor așezăminte cum ar fi: nevoia strategică de a controla prin aceste edificii drumurile principale ale țării, apărarea târgurilor (cu exemple pentru Râmnicu Vâlcea și Craiova), folosirea dreptului de vamă al mănăstirilor, precum și misiunea acestora legată de străvechea instituție creștină a arhondaricatului (de a găzdui oaspeți într-o aripă special rezervată acestora).

C. Grecescu – autorul s-a mulțumit deocamdată să dea... câte o scurtă expunere sintetică, terminată printr-un îndreptar bibliografic asupra fiecăreia dintre cele o sută de mănăstiri și schituri din Oltenia. „*E de altfel unică în felul ei această lucrare, deoarece altă lucrare, care să fi îmbrățișat o regiune mai întinsă și să fi fost dusă la bun sfârșit, nu avem*”⁵.

Mănăstirea de la Crețești există încă de la sfârșitul secolului al XVI-lea, având hramul Sfântul Ioan Botezătorul. Barbu Brădescu biv vel, mare paharnic (1622–1633), stolnic (1646–1648), alt boier ridicat de Matei Basarab, a ridicat din temelie probabil în domnia acestuia, mănăstirea Crețești, ale cărei frumoase ruine solitare se pot încă vedea pe malul drept al Jiului, în fața Craiovei... Soarta Mănăstirii Crețești s-a asemănat cu cea a vechiului Bucovăț ...

Inscripția din 1757 spune că biserica lui Barbu Brădescu, învechindu-se, nepotul său Constantin Brădescu vel clucer a prefăcut-o la această dată, iar o însemnare din pomelnicul Episcopiei oltene arată că fiul lui Constatin, Ioniță biv treti logofăt, a ridicat schitul către scaunul de la Râmnic în 1778⁶. În epoca secularizării se mai aflau aici călugări.

Mănăstirea din Crețești a ajuns stăpână peste jumătate din satul Povarul, la început de secol XVII, mai precis în 1609, atunci când mănăstirile Coșuna și Crețești s-au judecat în fața domnitorului Radu Șerban (1602–1610–1611) pentru moștenirea boierului Rusco portarul și a soției sale, Calea.

² Idem, *Fundațiunile religioase ale Olteniei*, Partea I-a, „Mănăstiri și schituri”, cu o hartă, Craiova, Scrisul Românesc S.A., 1937, p. 5.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*.

⁵ C. Grecescu, în „*Revista Istorică Română*”, nr. 1, 1937, p. 191.

⁶ Protosinghel Theofil S. Niculescu, *Sfintele monastiri și schituri din România. Ctitorite de vlădici, călugări și preoți, boieri, negustori și săteni*, Drobeta Turnu Severin, Editura Mănăstirea Vodița, 2002, p. 127.

Fig. 1. Ctitorii bisericii Crețești (Muzeul de Artă Craiova).

Hrisovul din 29 octombrie 1609, menționează cum domnitorul Radu Șerban a hotărât ca cele două mănăstiri să-și împartă satul Povarul, astăzi dispărut.

Mai târziu, în timpul domniei lui Matei Basarab, în hrisovul din 18 noiembrie 1643, se menționează că Mănăstirea Crețești stăpâna de la ctitorii dintâi: crivina LULALCO.

La 15 aprilie 1644, litigiul iscat între Barbu Brădescu paharnic și nepotul său, Balica paharnic s-a încheiat, cei doi mari boieri primind, prin poruncă domnească următoarele: Barbu Brădescu – Tejiacul, Slatina, Curâia și Zăgoreni; Balica paharnic – jumătate din alte 4 sate: Crețești, Breasta, Căpinteni și Valea Lungă.

Fig. 2. Releveul bisericii fostei mănăstiri Crețești.

În 1757, Constantin Brădescu, nepotul marelui paharnic Barbu Brădescu, a refăcut mănăstirea din temelii, considerată a fi fost o capodoperă arhitecturală, așa cum reiese din lucrarea lui N. Ghika-Budești⁷.

La sfârșitul secolului al XIX-lea, din cauze naturale, edificiul a ajuns într-o stare de ruină, ceea ce a impus recuperarea unor părți cum ar fi pisania, ancadramentul unei ferestre și câteva fresce care au ajuns în Lapidariul Muzeului Olteniei.

Pisania scrisă pe gresie precizează: „Această sfântă și dumnezeiască Mănăstire Crețești a fost făcută dintâi de dumnealui Barbu Brădescu biv vel paharnic; și învechindu-se de tot, stricându-se zidu, acum cu mila și ajutorul lui Dumnezeu de iznoavă și din temelie au prefăcut-o și de Brădescu biv vel clucer nepotul Barbului înfrumusețând-o și a împodobit-o după cum se vede cu toată cheltuiala și osteneala dumnealui de să prăznuiește Sfântul și marele proroc Ioan Botezătorul în zilele prea luminatului nostru domn Io Constantin Nicolae voevod, iară de la facere 7265, iar de la naștere 1757 la luna august 5”⁸.

⁷ N. Ghika-Budești, *Evoluția arhitecturii în Muntenia și Oltenia*, partea a patra – „Noul stil din veacul al XVIII-lea”, 1936, planșele CCCLXXXVI–CCCXC.

⁸ Cf. Dorel Bondoc, Aurelia Florescu, Simona Violeta Gheorghe, *Lapidariul Muzeului Olteniei – Craiova, Craiova*, Editura Sitech, 2001, p. 30.

Fig. 3–6. Pisania bisericii de la Crețești aflată la Muzeul Olteniei din Craiova.

Bătălia de la Crețești (Dolj) – 1602

În zona geografică a cursului Jiului spre Dunăre, mai precis în perimetrul străjuit de confluența Raznicului cu Jiul, în proximitatea curții boierești a Argetoienilor din pădurea de la Breasta, s-a desfășurat, la data de 5/15 martie 1602, bătălia de la Crețești. Unele detalii ale acestei confruntări sunt prezentate într-un interesant studiu⁹, de către cunoscutul medievist Ion Ionașcu. De altfel, în contextul aprigelor lupte pentru tronul Țării Românești, combatanții apelau, de cele mai multe ori, la sprijin extern. Este și cazul lui Radu Mihnea, care era susținut de turci și boieri din gruparea Buzeștilor, în scopul detronării lui Simion Movilă.

În luna februarie 1602, Radu Mihnea, care se afla la Giurgiu, a intrat în legătură cu boierii din Oltenia, susținători ai Buzeștilor, ca beneficiind de sprijinul lor, să-l alunge din domnie pe Simion Movilă, care nu mai era agreat de Sultan.

Ca măsură de prevedere, Radu Mihnea trimise un corp de oaste, condus de către unul dintre oamenii săi de încredere, să ocupe Craiova, ceea ce s-a și realizat, aceste informații regăsindu-se în cele două scrisori expediate de Ieremia Movilă regelui polon și lui Zamoyski¹⁰. Între timp, Craiova a fost reocupată de forțele militare muntene și polone, ceea ce îl va obliga pe Radu Mihnea, însoțit de cei 800 de oameni ai săi, să se îndrepte spre Strehaia, vechiul scaun al Băniei, unde își va organiza cancelaria și Sfatul domnesc.

Beneficiind de serviciile a doi mari dregători, anume marele ban Vintilă și marele logofăt Stoica, Radu Mihnea a emis documentul din 20 februarie 1602, considerat a fi „încă un act intern, primul cu dată topografică, emis de cancelaria lui Radu”¹¹.

⁹ Ion Ionașcu, *Noi date relative la Radu Mihnea*, în „Studii”, XIV, nr. 3/1961, pp. 699–720.

¹⁰ Ion Ionașcu, *art. cit.*, p. 706.

¹¹ *Ibidem*.

Din izvoarele documentare se înțelege că Mihnea a reușit să alcătuiască o oaste de circa 7.000 de oameni, în rândurile cărora au fost cooptați și 200 de sârbi, precum și cete de turci de pe lângă Dunăre. Planul lui Radu Mihnea era de a alunga oastea lui Simion Movilă ce staționa la Craiova, pentru ca apoi, să se îndrepte spre Târgoviște. Între timp, Simion Movilă, care aflase de planurile lui Radu Mihnea, l-a însărcinat pe hatmanul Moldovei, Orăș, să apere Craiova și să stopeze înaintarea acestora spre reședința domnească de la Târgoviște.

La 5/15 martie 1602, cele două oști s-au confruntat cu violență la Crețeștii de Dolj, situat la nord-vest de Craiova. Cifrele bătăliei denotă încrâncenarea acestei lupte, care s-a încheiat cu înfrângerea lui Radu Mihnea și mari pierderi omenești, estimate la 2.000–2.500 de morți¹². Dacă dăm crezare relatării lui Potocki, Radu Mihnea a scăpat de pe câmpul de luptă travestit în haine turcești și turban pe cap, reușind să treacă Dunărea în Imperiul otoman¹³.

În concluzie, putem afirma că această bătălie desfășurată în apropierea lăcașului de cult, azi dispărut din cauza intemperiilor naturale și a altor factori, poate fi motivul presupus de istoricul Dinică Ciobotea¹⁴, conform căruia, în acel loc și-a jertfit viața unul din neamul boierilor Brădești.

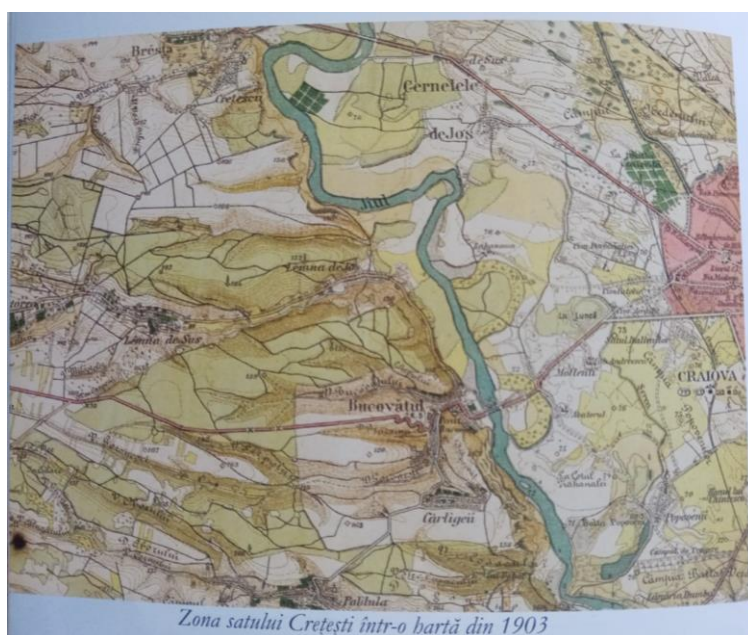

Fig. 7. Zona satului Crețești în anul 1903.

¹² *Ibidem*, p. 707.

¹³ *Ibidem*, pp. 707–708.

¹⁴ Dinică Ciobotea, Marius Turaiche, *Istorie și civilizație pe Valea Raznicului*, Craiova, Editura Autograf MJM, 2016, p. 13.

Bibliografie

- Bondoc, Dorel, Florescu, Aurelia, Gheorghe, Simona Violeta, *Lapidariul Muzeului Olteniei – Craiova*, Craiova, Editura Sitech, 2001.
- Ciobotea, Dinică, Turaiche Marius, *Istorie și civilizație pe Valea Raznicului*, Craiova, Editura Autograf MJM, 2016.
- Donat, Ion, *Fundațiunile religioase ale Olteniei*, Partea I-a, „Mănăstiri și schituri”, cu o hartă, Craiova, Scrisul Românesc S.A., 1937.
- Donat, Ion, *Domeniul domnesc în Țara Românească (secolele XIV–XVI)*, ediție îngrijită de Gheorghe Lazăr, București, Editura Enciclopedică, 1996.
- Ghika-Budești, N., *Evoluția arhitecturii în Muntenia și Oltenia*, partea a patra – „Noul stil din veacul al XVIII-lea”, 1936.
- Grecescu, C., în „Revista Istorică Română”, nr. 1, 1937.
- Ionașcu, Ion, *Noi date relative la Radu Mihnea*, în „Studii”, XIV, nr. 3/1961, pp. 699–720.
- Niculescu, Theofil S. Protosinghel, *Sfintele monastiri și schituri din România. Ctitorite de vlădici, călugări și preoți, boieri, negustori și săteni*, Drobeta Turnu Severin, Editura Mănăstirea Vodița, 2002.

